

25. 2. 1987

Petr Lutka (35) pochází z Lipníku nad Bečvou. Je to typ veselého moravského samorosta a pokud by bylo možné jeho způsob vystupování k někomu přirovnat, tak snad jen k Charlie Chaplinovi. Grotesknost, spontánnost a komika neustále provázená jakousi dojemnou tesknotou. Chaplinovi je nakonec i podoben.

Petr Lutka byl jedním z pěti hlavních pilířů písničkářské skupiny ŠAFRÁN (Merta, Třešňák, Hutka, Lutka, Voňková), která vytvořila druh písničkářství dodnes živý.

Obsah písní i způsob, jakým je Lutka podává, mohou někdy připomínat Voskovce a Wericha, jindy Suchého a Šlitru, ovšem bez celé teatrálnosti. Lutka neměl v sedmdesátých letech samozřejmě nejmenší příležitost založit si vlastní divadlo nebo sestavit doprovodnou skupinu. Byl odkázán na svou kytaru a létající šafránské scény.

Písně, které zpívá, napsal jeho spolužák ze základní školy Jirka Zych. Jsou to české moderní bajky, krátké, stručné, úderné a vždy překvapivé.

Jejich svět je domácky hřejivý, průzračný a zároveň plný hospodské veselosti. Ze strany publika byla Lutkovi začátkem sedmdesátých let vyčítaná určitá nepolitičnost. Avšak v tom právě tkvěla jeho síla, ve schopnosti vytvářet alespoň na chvíli oázu světa lepšího, vyššího a veselejšího, do kterého přízemní umazané politické stíny nedosahovaly.

Nahrávky na kazetě DRAK ŽELEZŇÁK pocházejí z roku 1974 z Baráčnické rychty, kde skupina Šafrán našla na jednu sezónu útočiště. Jedná se o dokumentární záznamy velmi slušné kvality, v Rotterdamu studiově zpracované.

DRAK ŽELEZŇÁK obsahuje sedmnáct písní. Každá by mohla být sama o sobě hitem, ale v každém případě je už dneska pokladem v naší nevelké a trochu pochmurné pokladnici české kultury posledních dvou desetiletí.

Bez znalosti osobnosti Petra Lutky je těžké si vytvořit obrázek o počátku sedmdesátých let v Československu.

ROZHOVOR S PETREM LUTKOU (Praha 1984)

Jak jsi, Petře, začínal?

Začal jsem hrát po impulsu, kterým byl pro mě Jarda Hutka a jeho Pravděpodobné vzdálenosti v rádiu v roce 1969. Slyšel jsem to dokonce dřív než Dylanovy písně a moc se mi to líbilo. Do té doby jsem hrál bigbít. Zanedlouho se objevil s písničkama Jirka Zych. Znali jsme se ze školy. Během jednoho roku měl skoro stovku písní a já viděl, že jsou dobrý, že by se daly hrát. Moje vůbec první vystoupení bylo na Folkovém festivalu v Uherském Brodě v roce 1970. Pak jsem hrál hodně v pražských studentských klubech, zpočátku jako něčí host, převážně Hutkův. V té době taky začínala Dáša Voňková. S Mertou jsem hrál málokdy. Všichni jsme pak vystupovali na společných představeních Šafránu.

Kde jsi se vlastně setkal s Hutkou?

Bylo to na koncertě Blue Effectu v roce 1969. On s nimi tehdy jezdil jako host. Zašel jsem za ním v Přerově do šatny. Vůbec jsem nečekal tak

přátelský přijetí. Bavili jsme se asi dvě hodiny. V té době nebyly ještě Zychovy písně na světě. Říkal jsem mu své dojmy, třeba o Mertovi - tenkrát bylo na Houpače jeho Dost dlouho se mi zdá. Šli jsme si do noty. Podruhé jsem se s ním setkal až za rok, už vybavenej Jirkovými písničkama. Velmi dobře si mě pamatoval a ohromně mi pomohl. Ovlivnil mě hodně, i názoroma, že jsem se toho po léta musel zbavovat. při vši jeho rozpornosti jsem od něho získal mnoho dobrého - získal jsem prvotřídní vybavičku.

Odkdy jsi v Praze?

Od roku 1971. Přihlásil jsem se na Vysokou ekonomickou a nepřijali mě. Říkal jsem si, tak to je konec všem písničkářským plánům, ještě než se to pořádně rozjelo. Chystal jsem se na vojnu a koncem prázdnin mi napsali, že mě na odvolání přijímají. Ta vysoká škola mi přišla vhod, bylo tam dost času, mohl jsem se hodně věnovat hraní.

Ovlivnil tě někdo z ostatních kolegů ze Šafránu?

Dá se říct, že všichni. Každý těm druhým něco dával a přitom si ponechal vlastní originalitu. Od všech jsem něco získal. Od Voňkové i od Třešňáka, i když bych asi těžko řekl co přesně. Třešňáka jsem měl hrozně rád a když jeho hraní tady skončilo, uvědmil jsem si mnohem víc než dřív, kolik jsem toho od něj dostal. Hlavně těch lidskejch záležitostí. Ta stará várka písničkářů to cítila tak, že písničky nejsou jediným cílem. Mimo písničky tam byl děsnej náklad všeho ostatního. I lidi chodili často z těchto příčin na vystoupení. Chtěli slyšet ucelený názor někoho, kdo to umí vyjádřit líp než oni sami.

Jezdili jste společně po republice?

Ne. Společná představení byla hlavně v Praze, jinak každé jezdil sám. Společné vystoupení mimo Prahu bylo výjimečný.

Jednou z těch výjimek byl festival v Českém Krumlově v roce 1975. Tam jsi zpíval společně s Pepou Nosem: Chceme být slavný jak Beatles. Jaký je tvůj názor na Nosa?

Je to jeden z našich nejlepších písničkářů. Výhrady, které vůči němu mají někteří kolegové, jsou spíše osobní povahy. Když ho napadali, že je moc lopaťácký, příliš vulgární, uvědomil jsem si, že to rozhodně není vlastnost, která by ubližovala jemu, žánru, nebo lidem. Je zkrátka takovej, je to samorost a rozhodně to není ani mínus jeho písniček. Během let prodělává taky svůj vývoj, což se nedá říct o všech - třeba Paleček s Janíkem jsou už dvacet let stejní. Ale u někoho nevadí, že je pořád stejnej. A u Pepy člověk vnímá ty mimohudební věci, jeho lidskost. To je tak i u Dáši Voňkové.

Jak je to s tvým vývojem? Dnes patříš ke služebně nejstarším písničkářům a tvoje dnešní obecenstvo se dá rozdělit do dvou táborů: Jedni tvrdí, že jsi jakási mašinka na hraní písniček, z nichž řadu hraješ celé roky stejně, druzí si tě váží pro tvou upřímnost a bezprostřednost, obrovskou lidskost a tvůj pevný morální postoj. Týká se to i tvých kolegů - Vlád'a Merta to vyjádřil v rozhovoru na Lipnici výrokem, že jsi pětikrát lepší člověk než muzikant.

Od začátku jsem se od ostatních lišil tím, že můj repertoár byl převzatý. Taky mě dost udivilo, že jsem byl do šafránský party počítanej, i když tam nikdo nikoho nepřijímal, ani nevyhazoval. Ale nikdy jsem netrpěl nedostatkem původních písní, snad proto jsem se o vlastní tvorbu nepokoušel. I když chápu, že vlastní tvorba je věc zásadní, je to klíčový moment písničkáře, je to převodní páka k lidem. Na druhé straně patřilo k vystoupením i slovo a do toho jsem dával to, co chybělo písničkám. Časem se ale všechno začalo radikálně měnit, protože jsem z té srandy nějak vypad. Všichni to viděli a cítili. Proto jsem po deseti letech na nějakou dobu hraní nechal.

Co tě vedlo k tomu zase začít vystupovat?

Začal jsem dělat na lidovejch baladách, ty mi seděj. Jedná se o legendy a duchovní písně.

Děláš v těch písních úpravy?

Snažím se je neupravovat. Jen na místech, kde hrozí, že by nebylo rozumět slovům. Melodii neměním.

Některé texty ti psala Zorka Růžová, Hutkova první žena.

Ano, Za kavárenským oknem mládí a Grechutův Chorowód.

Psala Zorka už texty předtím?

Napsala množství skvělých básní a je i autorkou mnohých textů Hutkových písní - třeba Tango o Praze, Cizinci, Pramínek atd.

Zkoušíš dělat vlastní písně?

Po oné pauze jsem objevil, že jsem schopen psát vlastní písně. Pár jsem jich už také udělal, ale na koncertech je nehraju. Nebylo by to tak jednoduchý hrát je veřejně a na písně, které by se veřejně hrát daly, jsem neměl nikdy buňky ani chuť. A pokud jsem se rozhodl zařadit něco „jakoby“ riskantního, nebo čestného, je to tím, že halt není jiné pomoci. Hraju to ale na místech, kde je připravená půda. Člověk si musí zvážit, co volí.

Máš ještě další zdroje písní?

Vlastně nemám. Z těch moravských hraju i některé z těch, co hrával Jarda Hutka - Legendu o Vavřínovi, vojenský, legrační. Všechny písně v Sušilovi jsou krásné, ale já si nejraději vybírám ty duchovní. A starý Zychovy písně hraju rád kvůli lidem, protože když mají potřebu je slyšet, mám z nich radost i já. Ale když jsem sám, hraju si něco zcela jiného. Když jsem se před dvěma lety rozhodoval co dál, zjistil jsem, že se musím víc řídit tím, co cítím a ty moravský, ty se mi už intuitivně líbily u Hutky a vlastně kvůli nim, kvůli tomu, co je v nich a za nimi, hraju dál. Moje vlastní písně jsou také tohoto rázu.

Proč dnes mladí lidé cítí potřebu lidových písní?

Je v nich velká dávka něčeho, co se jich přímo týká. Umělé písně nemají schopnost takhle zabírat. Ty lidové písně dokážou v lidech rozeznít skryté struny, jejich vnitřní bohatství. Dodnes z nich prýští čistý pramen a lidi cítí, že jsou jím omýváni.

Dnes je už běžnou věcí, že u nás folkový zpěvák zpívá i lidové písně. Zpočátku tomu ale tak nebylo. Když je Hutka kdysi začal na koncertech hrát, řada jeho posluchačů tím byla zaražena. Publiku trvalo nějakou chvíli, než ho v této oblasti následovalo.

Jarda Hutka se je nenaučil pouze hrát, ale i dávkovat, takže časem došlo k jejich úplnému přijetí. Bylo to také logické dovršení jeho tvorby. V těch písních je uzavřeno tolik důležitých věcí! A on v nich narazil na konec věcí - svých i našich.

Liší se tvůj přístup?

Ano i ne. Každý do toho nakonec dává i kus své osobnosti. A v každé písni zanechalo otisky mnoho lidí - předávaly se, brousily.

Hutkovy úpravy lidových písní narazily ve své době na tvrdý odpor folklórních puristů. A přitom on měl zásluhu na tom, že mladí tyto písně právě v jeho provedení přijali, písně, které dřív pociťovali jako něco skleníkového.

Jardův přínos byl obrovský, on to vlastně dokázal přeložit - kdo by tehdy tušil, že tyhle písně bude možné zpívat jenom s kytarou a že v nich lidé něco najdou. Byla tu sice hrstka obecně známějších lidových písní, ale kromě nich tu leželo několik tisíc už zdánlivě mrtvých. Já měl zpočátku taky ty výhrady, o nichž jsi hovořil. Pak jsem ale přišel na to, že je to bezedný pramen. Lidé se snaží získat kámen mudrců a přitom ho mají na dosah ruky.

Koncem sedmdesátých let se zdálo, že městský folk u nás skomírá, avšak počátkem let osmdesátých se objevila řada folkových osobností. Jejich dopad je dnes už nepopiratelný, takže se dá hovořit o nové folkové vlně osmdesátých let. Jaký je tvůj názor na ni?

Jarda Hutka říkal ještě v létě roku 1977 v Pezinoku, že od sedmdesátého roku se nikdo výrazný kromě Dáši Voňkové, Pepy Nosa a mě, neobjevil. Ale v posledních dvou třech letech se jich vynořilo opravdu hodně - Nohavica, Plíhal, Janoušek, Dobeš a mnoho dalších. Zdá se to jako logické pokračování Šafránu, ale je to jiné. Nejde ani tak o to, že nehrajou moravské ze Sušila. Jejich vnitřní pocit je už jiný. Nejvíce to vynikne při společných vystoupeních, jako například loni v Lipnici, kde hrál třebaš Merta i Plíhal. Jasně, že se dá hrát společně. Lidi mají radost a je fuk, že jsou tu rozdíly. Ale když srovnám třebaš Třešňáka s novými písničkáři,

jasně cítím ten vnitřní rozdíl. Ale není to v umělecké poctivosti, tématu, způsobu zpěvu, nebo ve stylu hraní na kytaru. Je to v názorech, ale ne v těch vnějších. Nohavica a Merta se spolu shodnou, ale spočívá to v rozdílné rezonanci. Hutka, Třešňák, Voňkový, nakonec i Kryl a Karásek mají něco společného. Týká se to především víry, i když člověk nemusí být nutně věřící, aby jí byl ovlivněn. Ty moravské písničky taky asi nepsali jenom věřící lidi. No a když jsem Nohavicu slyšel poprvé, říkal jsem si, že tady není něco v pořádku. Voňková říkala totéž. Pak jsme přemýšleli v čem by to mohlo být. On Nohavica není podvodník, který zaujme lidi jen proto, že je to podobná osobnost jako Hutka. To není folková komerce. Je to skvělý písničkář i člověk, ale jeho nazírání je jiné než třeba Hutkovo. Nejlépe se dá právě srovnávat Nohavica s Hutkou a tam vynikne nebetyčnej rozdíl. Přitom z povrchního hlediska je tu dost podobností - hlas, způsob zpěvu, obdobná filozofie... lidi mají někdy dojem, že nová folková vlna je totéž co „stará“, jen v novém podání a aktualizovaná. Já si ale přesto myslím, že ne, že tam chybí ten podstatný vnitřek, ten, který tvořil grunt Šafránu, jezero, co se uvnitř nehýbalo. Ti, kteří hráli, třeba ani netušili, že z něho čerpají, podobně jako ti, co poslouchali. Přesto bylo všem jasné, že tam je skrytej pramen. Ta nová vlna je od těch dříve samozřejmých zdrojů odříznuta.

Šafránská generace měla kořeny v anglosaském folku šedesátých let. Kde vidíš zdroje dnešního folku?

Já si myslím, že písničkář u nás vznikl a dělal krůčky po jiných cestách než venku. Snad po podobných jako ruští písničkáři, což je dáno podobnými podmínkami a většina těch nových písničkářů se mi stejně líbí. To, co jsem říkal, nebyl ani soud, ani výhrada, jenom konstatování. Ale jednotícím prvkem celého písničkářského hnutí byl vždy politický náhled, ale je také pravda, že nikdy nezůstalo jenom při něm. Když Hutka nakonec přitvrdil, bylo to velké ochuzení a zjednodušení, i když on sám to prezentoval jako velké vítězství a osvobození.

Myslíš, že to byla chyba? Možná cítil potřebu hrát právě tohle.

Chyba byla, že to vzal jako program. Když vrhneš všechny síly na frontě na jeden úsek, tak sice prorazíš, ale přijdeš skoro o všechny muže.

Do jaké míry je hudba Vysockého a Okudžavy spřízněná s naším folkem?

Snad s výjimkou Třešňáka je máme rádi všichni, mám na mysli Mertu, Hutku, Voňkovou i Zorku Růžovou. Je to protipól amerických písničkářů vnějškově i zevnitř. Vysocký se sice hlásí k „víře 20. století“, ale já v jeho písničkách cítím podobný vztah k víře jako u Šafránu.

Zpozoroval jsi během let změny mezi folkovými posluchači? Dá se hovořit i o nové vlně posluchačů?

Samozřejmě dochází pořád k omlazování. Posluchačům je převážně kolem dvaceti, ti starší už většinou nechodí. Asi by se necítili mezi mladými dobře, nebo mají rodinu a nemají už tolik času. Jinak nevidím větší změny. Zabírají stejné písně jako před lety.

Shodli jsme se na existenci nové písničkářské vlny. Ta by zároveň měla přinést trochu jiné publikum. Nejsou tu přece jen nějaké změny?

No možná, že se ta výbava lidí mění. To dělá hodně ono vnější ovzduší. My měli tu naši muziku v šedesátých letech puštěnou na plný koule. Lidé na tom byli jinak se strachem, nebyli tak utáplí. Dnes jsou víc v obraně, a tak i agresivnější. Co se však týče lidského srdce, tam změna není.

Zkusil jsi někdy hrát svoje písně s kapelou?

Nebyla možnost.

Hrál jsi nějakou dobu s Emilem Pospíšilem. Jaká byla vaše spolupráce?

Výborná. Emil je citlivý a přitom jemný a nenápadný. Hráli jsme spolu čtyři roky k mojí úplné spokojenosti.

A co bys na závěr přál našemu folku?

Aby tu byl vždycky někdo, kdo má jasno a mohl lidem trochu přisvítit. Aby vnašel jasno do světa lidí. A aby si lidi pomáhali a vraceli se k tomu, na co se nemá zapomínat.

SKROMNÝ
FESTIVAL
SKUPINY
ŠAFRÁN
ČTVRTEK
HUTKA
JAROŠ
JANOŠEK
ZYCH
LUTKA
1.2.1973 19.30 HOD.
KLUB STROJAŘŮ
KARLOVO NÁMĚSTÍ